

พืชตระกูลถั่วบำรุงดินในระบบเกษตรผสมผสานที่มีมะม่วง เป็นพืชหลักบนที่ดอนอาศัยน้ำฝน

ธวัชชัย รัตนชเลศ พฤกษ์ ยิบมันตะศิริ และ รุ่งทิพย์ อุทุมพันธ์

ปัญหา

ความเสื่อมโทรมของทรัพยากรน้ำและดิน ภัยแล้ง เป็นเหตุให้เกิดความเสื่อมถอยของถั่วเหลืองปลายฤดูฝน พืชรายได้เดิมในระบบเกษตรผสมผสานบนที่ดอนอาศัยน้ำฝน ทำให้เกษตรกรขาดรายได้ระยะสั้นก่อนที่มะม่วงจะให้ผลผลิต ต้องออกไปหารายได้จากกิจกรรมนอกฟาร์ม ส่งผลให้มะม่วงในสวนถูกละเลย มีวัชพืชขึ้นหนาแน่นกลายเป็นสาเหตุไฟไหม้สวนที่รุนแรงในฤดูแล้ง

ความสำคัญของพืชตระกูลถั่วบำรุงดินบนที่ดอน

การปลูกพืชตระกูลถั่วบำรุงดิน ที่เป็นอาหารสัตว์เพื่อทดแทนถั่วเหลือง เป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่เกษตรกรสามารถสร้างรายได้ระยะสั้นผ่านการเลี้ยงวัว การปกคลุมดินอย่างหนาแน่นได้ลดปริมาณวัชพืชลง ผลในระยะสั้นจึงเป็นการลดค่าใช้จ่ายในการควบคุมวัชพืช ลดปัญหาไฟไหม้สวน ส่วนในระยะยาวช่วยลดการกร่อนของหน้าดิน พร้อมกับฟื้นฟูความอุดมสมบูรณ์ให้กับดิน

ถั่วสามาด้า พืชตระกูลถั่วในแถวมะม่วงปลูกใหม่

พืชตระกูลถั่วบำรุงดิน “ถั่วสามาด้า” (*Stylosanthes hamata* (L.) Taub. cv. Verano) เป็นพืชสอดคล้องกับระบบเกษตรผสมผสานบนที่ดอนอาศัยน้ำฝนด้วยเหตุผลที่

1. มีความทนทานต่อความแห้งแล้ง

2. ไม่มีศัตรูพืชร้ายแรงและไม่นำโรคมาสู่มะม่วง
3. ปกคลุมดินและลดวัชพืชระหว่างแถวมะม่วงได้ตลอดทั้งปี
4. การเก็บเกี่ยวไปเลี้ยงสัตว์ ทำให้ในแปลงไม่เหลือเชื้อเพลิง
5. มีอายุข้ามปี ไม่ต้องปลูกใหม่ ทำให้ลดการไถพรวนลง
6. ใบพืชที่หนาแน่นช่วยปกป้องหน้าดินจากเม็ดฝนได้
7. ใบและรากช่วยปรับโครงสร้างดินและเพิ่มอินทรียวตดูให้กับดิน
8. ใบส่วนปลายยอดใช้เป็นอาหารสัตว์มีโปรตีนสูง
9. มูลจากปศุสัตว์เป็นปุ๋ยคอก สร้างเป็นรายได้อีกทางหนึ่ง และยังสามารถนำมาบำรุงมะม่วงในแปลงได้

การจัดการพืชตระกูลถั่วบำรุงดินบนที่ดอน

แหล่งเมล็ดพันธุ์ ถั่วสามาด้าเป็นพืชที่ขยายพันธุ์โดยอาศัยเมล็ด เมล็ดพันธุ์หาได้จากศูนย์และสถานีของกองอาหารสัตว์ กรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

ฤดูปลูก ปลูกในเดือนที่ฝนมีโอกาสตกมากที่สุดในรอบปี บนที่ดอนอาศัยน้ำฝนจะเป็นต้นเดือนสิงหาคมหรือไม่เกินสัปดาห์ที่สามของทุกปี

การเตรียมพื้นที่ เมล็ดถั่วมีขนาดเล็กมาก การที่เมล็ดไม่สัมผัสดินจะทำให้มีเปอร์เซ็นต์การงอกต่ำ จึงต้องเตรียมดินปลูกให้ละเอียด

การปลูก ถั่วสามาด้ามีเปลือกหุ้มเมล็ดหนา ต้องทำให้เปลือกหุ้มเมล็ดแตกหรือมีรอยปริ โดยแช่เมล็ดในน้ำร้อนประมาณ 80 องศาเซลเซียส นาน 10 นาที แล้วล้างให้แห้งในร่ม ก่อนปลูก

ควรผสมกับทรายละเอียดหรือวัสดุอื่นที่หาง่ายในพื้นที่ จะได้
หว่านเมล็ดให้กระจายสม่ำเสมอได้ทั่วแปลง

การจัดการที่สำคัญในปีแรก ต้องช่วยให้ต้นอ่อนงอกใหม่ตั้ง
ตัวได้ในเวลาอันสั้น และแผ่ปกคลุมดินอย่างสมบูรณ์ให้เร็วที่
สุด โดยการควบคุมวัชพืช ในปีแรกถั่วสามตำ้ามีการเจริญเติบโต
ค่อนข้างช้า

การจัดการหลังจากปีแรก ถั่วสามตำ้าเจริญต่อเนื่องข้ามปี
และส่วนหนึ่งงอกใหม่เมื่อเข้าฤดูฝนในปีที่สอง จึงต้องการการ
ควบคุมวัชพืชเพียงครั้งเดียวตอนต้นฤดูฝน ปริมาณมวล

ชีวภาพของถั่วสามตำ้าในปีที่สองจะสูงขึ้นเร็วมาก สามารถปก
คลุมดินได้อย่างสมบูรณ์ จึงสามารถเก็บเกี่ยวไปทำหญ้าแห้ง
เลี้ยงสัตว์ได้อย่างน้อยหนึ่งครั้งในปลายฤดูฝนปีที่สอง

สรุป

จากการเสื่อมถอยของถั่วเหลืองปลายฤดูฝน พืชตระกูล
ถั่วบำรุงดินเป็นทางเลือกใหม่ให้กับเกษตรกรบนที่ดอนอาศัย
น้ำฝน ในระบบเกษตรผสมผสานที่มีมะม่วงเป็นพืชหลัก บท
บาทของถั่วสามตำ้าเน้นที่การคลุมดินเพื่อลดการร่อนของหน้า
ดินและปัญหาวัชพืช ปรับปรุงโครงสร้างดินและเพิ่มอินทรีย์
วัตถุให้กับดินในระยะยาว ส่วนที่ตัดออกตั้งแต่ปีที่สองได้นำ
ไปเลี้ยงสัตว์ ผลิตปุ๋ยคอก เพื่อสร้างรายได้ให้กับเกษตรกรทด
แทนการปลูกถั่วเหลือง

เอกสารอ้างอิง

ธวัชชัย รัตน์ขเลศ พฤกษ์ ยิบมันตะศิริ และ รุ่งทิพย์ อุทุมพันธ์.
2542. พืชตระกูลถั่วบำรุงดินในระบบเกษตรผสมผสานที่มี
มะม่วงเป็นพืชหลักบนที่ดอนอาศัยน้ำฝน. Agri. Syst.
Working Paper No. 112. 19 น.